

Hogyan kell a hibákat kijavítani?

A szedésben előforduló hibát korrektúrajellel kell megjelölni. A bejelölt korrektúrajelet az adott sor mellett a levonat szélén megismételjük, és a jel jobb oldala mellé írjuk a szükséges javítást vagy változtatást. Az utasítást jelentő korrektúrajelek (pl.) mellé nem kell semmit hozzáírni.

A korrektúrajelek rendeltetése és alkalmazása

1. *Hibásan szedett és sérült, illetve idegen típusból való vagy fordított, esetleg feje tetejére állított betű kicserélésére a következő alakú jeleket használjuk:* (és hasonlók). A javítandó betűt egy ilyen jellel áthúzzuk; a jelet a levonat szélén megismételjük, és a jel mellé írjuk a helyes betűt. Ha egy sorban többféle betűhiba van, mindegyiket másféleképpen jellel javítjuk. Ha ellenben a sorban ugyanazok a betűhibák ismétlődnek, kijavításukra egyforma jeleket használunk; ezeket a levonat szélén megismételjük, és mellettük csak egyszer tüntetjük fel a helyes betűt. Ha egy vagy több sorban, illetve a hasábon végig azonos (rendszerint műszaki jellegű) hiba ismétlődik (pl. sérült vagy idegen matrica következtében), mindegyik hibát egyforma jellel jelöljük, és ezt a jelet a helyes betűvel csak egyszer tüntetjük fel a levonat felső szélén.

/e

7g / e / v
/// a

2. *Két vagy több egymás mellett álló helytelen vagy idegen típusú betű, illetve egy vagy egymás mellett álló néhány szó megváltoztatására egyik ilyen jellel   a helytelen betűket, illetve szavakat áthúzzuk, a jelet a levonat szélén megismételjük, és mellé írjuk a javítást. Ha a szó csak részben helytelen, nem kell az egész szót kijavítani, illetve áthúzni, hanem csak a   betűket.*

/n

Hism

Vben

H helytelen

3. *Ha összetartozó nagyobb terjedelmű szöveget kell megváltoztatni, javítani, az egész helytelen részt ilyen és hasonló alakú jellel   áthúzzuk.*

A levonat szélén a megismélt jel mellé írjuk a helyes szöveget; a javításokról – ha annak szövege terjedelmes – a levonathoz külön lapot mellékelünk. – Példa:

A nyomdák korszerűsítését a régi, elavult gépek kicserélésével kívánjuk elérni. Az új gyorsjáratú gépek beállítása csökkentené az elavult gépek számát, s ezzel nagyobb termelés és termelékenység mellett a zsúfoltság csökkentésével megjavulnak a munkakörülmények. A korszerűsítés többé-kevésbé minden vállalatra vonatkozik.

Ily módon növeljük a termelékenységet.

4. Ha más típusú betűkkel kell átszedni a sorokat vagy szavakat, vagy pedig azok ritkítása, egyéb kiemelése, illetve kiemelésük megszüntetése szükséges, akkor a megváltoztatandó részt így aláhúzva megjelöljük. Ezt a jelet a papír szélén megismételjük és mellé írjuk a kívánt változtatást (kövér, kurzív, ritkítani, vagy a ritkítást megszüntetni). Ha csak egy betű (írásjel) típusát kívánjuk megváltoztatni, akkor az 1. pontban szereplő jelekkel, az ott előírt módon végzük a javítást. Ez esetben a javítás egyszeres aláhúzása dölt, kétszeres aláhúzása félkövér, az aláhúzás nélküli pedig normál álló betűvel való javítást jelent.

 ritkítani!

 kurzív!

5. *Feleslegesen szedett* egy vagy több betűt, szavakat, sort vagy szövegrészt a javítás terjedelmének megfelelően az 1., 2. vagy 3. pontban szereplő egyik jellel áthúzzuk. A levonaton szélén megismételt jel mellé mellé írjuk a törlési utasítás jelét: *∩* (deleatur; latin szó, magyarul: törlendő).

∩ *∩*

6. *Hiányzó betűk, írásjelek, szavak* vagy összefüggő szöveg pótlására az 1. pontban szereplő jeleket használjuk. Ha betű vagy írásjel hiányzik, áthúzzuk az azt megelőző vagy utána álló betűt (esetleg írásjelet), és a levonat szélén feltüntetett jel mellett az áthúzott betűt megismételve, hozzáírjuk a hiányzó betűt vagy írásjelet. Hiányzó szavak vagy szöveg pótlására a jelet a megfelelő helyre tesszük, és a levonat szélén megismételt jel írjuk a pótlandó részt. Nagyobb kihagyások esetében célszerűbb a megismételt jel mellett hivatkozni a kéziratra, amelyen feltűnően meg kell jelölni a kimaradt részt. – Példa:

 szu

 én

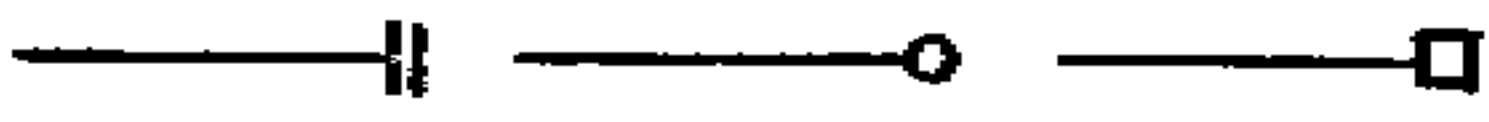
 ny 7t.

 sz

∩ *mellé*

A tipográfia történelmének alkalommal felvetik az építőművészettel való kapcsolatát.

 l. kézirat!

7. Ha a szedésből egy vagy több sor hiányzik, akkor ilyen (vagy hasonló) jelet teszünk azon sorok közé, ahová a pótlás való. A levonat szélén megismételt jel mellé írjuk a hiányzó szöveget. Ha a kihagyás nagyobb terjedelmű, akkor a 6. ponthoz hasonlóan utaljunk a kéziratra. – Példa:

A korrektúraolvasást nem szabad futólag, gyorsan végezni, a sorokat, a szöveget ban észrevesszük a hibákat. A hosszabb szavakat, neveket, a számokat, az idegen

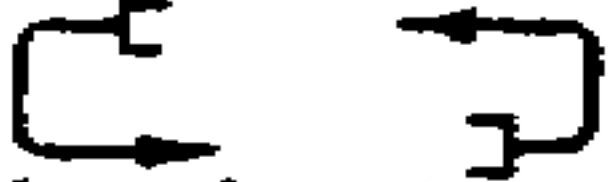
„főkezve” kell olvasni. Így sokkal biztosab-

8. Két szomszédos szó felcserélésére ezt a jelet használjuk úgy, hogy a szavakat felcserélendő így átfogja. A levonat szélén csak a jelet kell megismételni. Kettőnél több szó felcserélésére vagy a mondatbeli szórend megváltoztatására a szavakat megszámozzuk. A levonat szélén csak a számokat írjuk ki. ⁴Helyszüke miatt, ⁵ha ¹nem ⁶írhatjuk ²a ³számokat a szavak fölé, vagy a szórendi változás egy szedett soron túl terjed, a javítást a 2. ponthoz hasonlóan végezzük, vagyis a helytelen részt áthúzzuk, és a levonat szélén a helyesbített szórend szerint újból leírjuk.

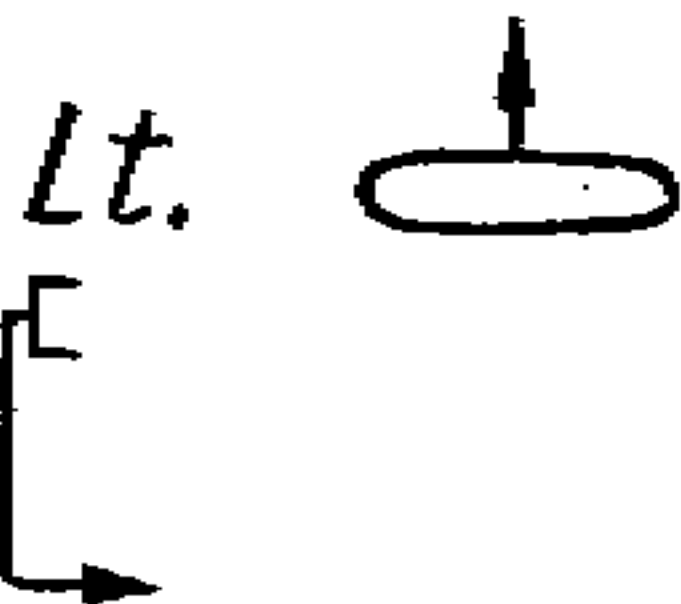
Lh [X] 1234567

9. Egy szó vagy szócsoport áthelyezését egyik sorból a másikba úgy jelöljük, hogy az áthelyezésre kerülő részt körülhatároljuk és a kívánt helyre vezetjük nyíllal: A levonat szélén a jelet ismételjük.

10. Ha a szedésben egy vagy több sort kell távolabbra áthelyezni, akkor azt ezzel a jellel javítjuk. A nyilat abba a sorközbe vezetjük, ahová az áthelyezendő rész tartozik. A jelet a levonat szélén megismételjük. – Példa a 9. és 10. ponthoz:

Nem véletlen tehát, hogy ismételten felvetik az építőművészet és a tipográfia kapcsolatát (a tipográfia történelmének kutatói) a könyvnyomtatás formavilága.

Aligha van az emberi gondolatnak olyan egyértelmű és tiszta kifejező formája, mint

11. A sorok helytelen sorrendjét úgy javítjuk, hogy közvetlenül a sorok mellé vízszintes vonalat húzunk, mellette feltüntetjük a helyes sorrendre utaló számokat. – Példa:

szólva:) „összedobódnak“, és ilyenkor elő- — 4
 felcserélődnek. Néha (nyomdásznyelven — 3
 sága az, hogy feldolgozásuk közben könnyen — 2
 A linógépen szedett sorok egyik sajátos- — 1
 össze őket. — 6
 fordul, hogy nem a helyes sorrendben rakják — 5

12. Szűk szóközök vagy egyéb helyközök növelésére a helyközbe, szóközbe ezt a jelet Υ \downarrow írjuk, és a Υ jelet a szokásos módon megismételjük. Ezt a jelet Υ \downarrow alkalmazzuk, ha a helyközt Υ (szóközt) csökkenteni kell. Υ

13. Sorköz vagy más üres hely növelésére ilyen jeleket $\text{) ————— ($ használunk. A jelet a növelendő sorközbe írjuk, a levonat jobb szélén. A jel mellett, ha szükséges, tüntessük fel a kívánt növelés nagyságát $\text{) ————— ($ nyomdai (tipometriai) vagy rendes mértékegységgel. Sorköz vagy más üres hely csökkentésére ezt a két jelet $\text{ —————) (—————$ használjuk, egyébként a sorköz (helyköz) növelésére adott magyarázat szerint. Két sor vagy egyéb üres hely teljesen szoros összehúzására a két sor vagy egyéb szedéselem közé ezt a jelet (—————) írjuk.

14. Hiányzó szóközök javítására, betűk, írásjelek, szedésoszlopok szétválasztására ezt a jelet Υ a javítandó helyre írjuk, és a levonatszélén megismételjük. $\Upsilon \Upsilon$
 A szóközök (helyközök) teljes megszüntetésére pedig ezt a jelet Υ alkalmazva hasonlóképpen járunk el. — Υ
 Szóközhiba javítására ilyen jeleket: Υ Υ használunk. Υ
 Ha a szó utolsó betűj Υ került a következő szó elejére, Υ
 akkor a balra mutató jelet, fordított esetben a jobbra mutató Υ jelet írjuk be, és a levonat szélén megismételjük. Υ

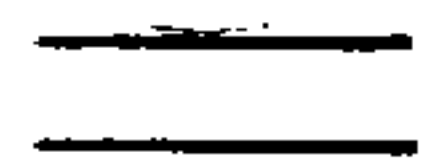
15. Ha a folyamatosan szedett szövegben új bekezdést kell jelölni, ezt a sorban ezzel a jellel Υ tüntetjük fel. A levonat szélén a jelet megismételjük. Az új bekezdés megszüntetésének ez a jele: Υ . — Példa:

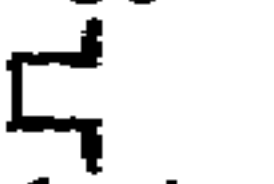
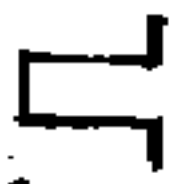
A korrektúraolvasást nagy figyelemmel kell végezni, mert a sajtóhiba ördöge sohasem alszik. Υ Megtörténhet, hogy egy súlyosabb hiba használhatatlanná teszi a nyomtatványt. Υ

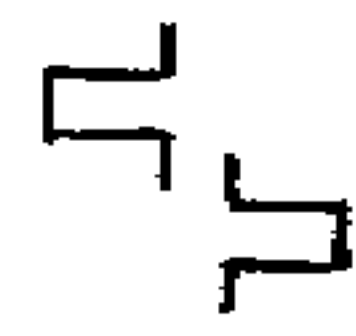
(A javítást ésszerűsítő korrektúrajeleket évszázadok óta használják a nyomdászok és a szerzők világszerte. Υ)

Alkalmazásuk nélkül szavakkal hossza-

16. A sor egyenes vonalából kiugró részek, „táncoló” betűk javítására fölöttük és alattuk vízszintes vonalat húzunk. A jelet a levonat szélén megismételjük.

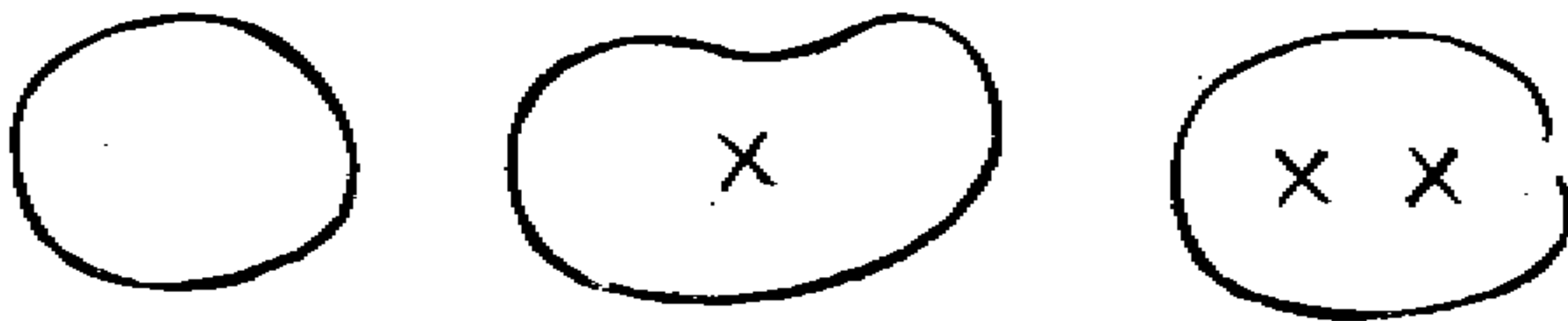

17. Sorok vagy szedési részek egyvonalba állítására használható jelek a következők: A jelet a vonalba állítandó résztől, szükség szerint, jobbra vagy balra helyezzük, és a jelet a levonat szélén megismételjük.

18. Műszaki eredetű hibák javítása. a) Ha az egyébként jól olvasható levonaton elmosódott (gyenge nyomású rész, hidegen öntött, sérült sorok), olvashatatlan szövegrész fordul elő, az egész helyet bekarikázzuk. Ez a nyomás erősítésének a jele. A nyomás gyengítését úgy jelöljük, hogy a karika középebe egy szorzójel-szerű keresztet írunk be. Ha úgy látjuk, hogy a szedés alá idegen anyag került, ennek eltávolítására az érintett részt ugyancsak bekarikázzuk, a középebe pedig két keresztet írunk. — Példa:

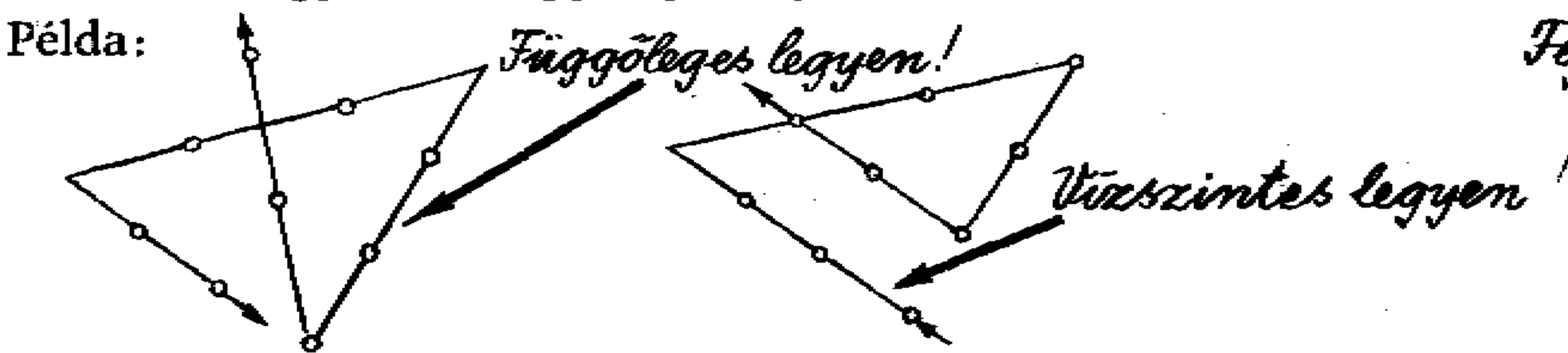
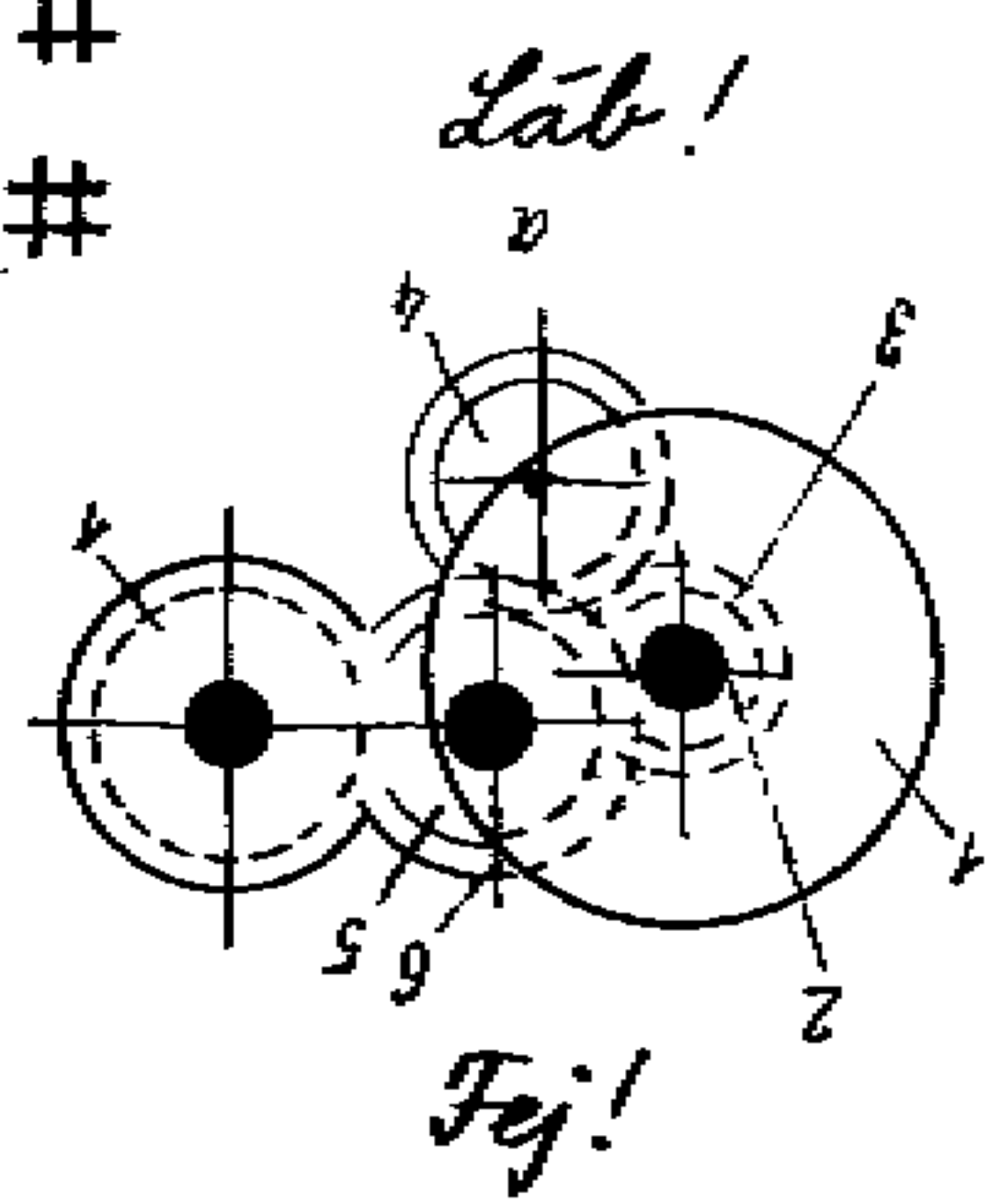
A nyomás erősítése A nyomás gyengítése Idegen anyag eltávolítása a szedés alól

b) Ha a szóközök vagy más üres helyek kitöltésére használt szedésanyag (vakanyag) felemelkedik, a levonaton fekete folt jelentkezik. A kifogásolt részt ilyen jellel megjelöljük és ezt a levonat szélén megismételjük.

19. Ha az ábrát (klisét) télfordulattal (180°) vagy negyedfordulattal (90°) hibásan helyezték el a szedésben, az ábra tulajdonképpeni felső részére írjuk a „Fej”, az alsó részére pedig a „Láb” szót. Ennél kisebb állítási eltérésnél az ábra igazítandó részéhez nyíllal ellátott: Vízszintes legyen! – Függőleges legyen! jelzést írunk. —

20. Téves jelölés hatálytalánítására a tévedésből kijelölt részt szaggatott vonallal aláhúzzuk, a levonat szélére írt téves jelölést pedig áthúzzuk.

~~A hibás~~

21. Hibás ékezetek, illetve egyes írásjelek törlésére vagy javítására sorszedésben – a sor újraszédésének elkerülésére – az írásjelen véséssel javíthatunk (pl. a kettőspontot pontra, a pontosvesszőt vesszőre javíthatjuk) az ékezetes betűből a felesleges ékezetet levésve, ékezet nélkülit csinálhatunk. Sürgős vagy kevésbé igényes munka esetén (pl. újságnál) a felesleges írásjelet is véséssel távolíthatjuk el. A véséssel végzendő javítást azzal különböztetjük meg a rendestől, hogy a javítást a levonat szélén bekarikázzuk.

(L,
Ju
Fz)

22. Ha valamely szövegrészt vagy címet a szedés közepére kell állítani, azt e két jel } } közé foglaljuk, és a jelet a levonat szélén megismételjük. A szedés egy részének (szövegrész, táblázat, ábra stb.) elmozdítására megfelelő irányú és határvonallal ellátott nyilatkat használunk. A levonat szélén a jelet meg kell ismételni.

23. Táblázatokban a hiányzó lénia helyét vonallal megjelöljük, ezt a levonat szélén megismételjük, esetleg feltüntetjük, milyen fajtájú (pontoszt, finom, kövér stb.) legyen a pótlendő lénia. Fölösleges léniaát hullámvonallal kell áthúzni. A levonat szélén megismételt hullámvonal mellé írjuk a törlés jelét (v). Ha egy léniaát (vonalat) más fajtájúra kell kicserélni, a léniaát szorzókereszttel X jelöljük meg. A levonat szélén a megismételt jel mellett feltüntetjük a kívánt lénia fajtáját. Ha a léniasarkok nem állnak össze, a sarkok helyét bekarikázzuk. – Példa a 22. és 23. ponthoz:

{ P A P Í R A L A K O K }

Az alak jele	Méret	Terület
	mm	m ²
A 0	841 × 1189	1,000
A 1	594 × 841	0,500
A 2	420 × 594	0,250
A 3	297 × 420	0,1250

}}
x Egy fekete lénia!
~~~~~

||
| (lénia!)

24. *Képletek javítása.* Hatványkitevőt (felső állású kis számot vagy betűt), illetve indexet (alsó állású) úgy javítunk, hogy a hibásat az 1. pontban felsorolt egyik jellel áthúzzuk, a korrektúrajelet a szokásos módon a levonat szélén megismételjük, és emellé írjuk a helyesbítést. Az esetleges félreértések elkerülése végett a hatványkitevő alá alsó állású $\square$ ürkitöltő jelet, az index fölé pedig felső állású $\square$ ürkitöltő jelet írunk. Szabályellenes szorzópont javításakor a korrektúrajel mellé a helyes szorzópontot úgy jelöljük, hogy a közepén álló pont alatt és fölött is $\frac{\square}{\square}$ feltüntetjük az ürkitöltő jelet. Hatványkitevő, alsó index és szorzópont pótlásánál hasonlóképpen járunk el azzal a különbséggel, hogy az előző betűt vagy számot húzzuk át a korrektúrajellel, és ezt is kiírjuk a levonat szélén.

Ha görög betűt kell javítani, a helyesbítés mellett zárójelben tüntessük fel a görög betű elnevezését is. – Példa:

$$i = \frac{\psi_1 + \psi_2 + \psi_3 + \psi_4 \dots}{\pi} = \frac{\Sigma \psi}{\pi} \quad \begin{array}{l} \text{LLL} \omega \text{ (görög ómega)} \\ \Pi \omega_3^u \end{array}$$

$$x = \frac{a_1 \sqrt{c_1 (a b c)}}{y^{-3}} \quad \Gamma \theta_1^u$$

25. *A kéziszedő vagy a gépszedő a kéziratban olvashatatlan szavak vagy később beírandó számok helyét,* vagy a szerző által üresen hagyott helyet feje tetejére állított betűkkel $\blacksquare$ (blokálassal) vagy feltűnő betűkkel (pl. HHHH), jelekkel (pl. -?-), esetleg nullákkal (0000) tölti ki. Az ilyen részeket ezzel a jellel —|—| —|—| áthúzzuk, és azt a levonat szélén kérdőjellel megismételjük. Ha a blokált részt tisztázni tudjuk, a kérdőjel helyett a javítást írjuk be.

EGYÉB ELŐÍRÁSOK

a) A kiadók által végzett korrektúralevonaton a nyomdai hibákat (sajtóhibákat) kék színű irónnal vagy tintával, a kézirattól eltérő utólagos szerzői (szerkesztői) javításokat pedig vörös színű irónnal vagy tintával kell jelölni. Ezt a megkülönböztetett jelölési módot a szerzői korrektúrák felszámításának megkönnyítése végett alkalmazzuk.

b) A hasáblevonatokon (első korrektúrán)

a később betördelendő ábrákra és táblázatokra vonatkozó számozásokat vagy egyéb megjegyzéseket a javításoktól való elkülönítés céljából keretezzük be. Ezzel az esetleges félreértések elkerülhetők (pl. hogy egy megjegyzést ne tévesszenek össze javítással).

c) Minden levonaton a szedés alatt fel kell tüntetni a korrektúrát olvasó személy kézjegyét és a keltezését.